

Woensdag 13 september 1916 – ochtendeditie

Voor de kinderen in Vrij België.

Landgenoten!

Te midden van de vele stemmen, die gedurende de laatste weken zijn opgegaan ten behoeve van de kinderen van verschillende nationaliteiten, zij het ons vergund, ook even nog de onze te doen horen, ten behoeve van een categorie, die zeker niet het minst belangstelling verdient.

Wij hebben het oog op de kinderen, die gebleven zijn in “vrij” België. Weliswaar heeft men vele reeds doen vertrekken en zijn deze liefderijk opgenomen in verschillende landen! Vooral Zwitserland heeft zich daarin onderscheiden, en honderden, ja duizenden zelfs, van deze arme kleinen, die we daar zagen aankomen, uitgeput en ellendig, hebben daar nieuwe kracht en gezondheid opgedaan, dank zij de zorg en toewijding, waarmee zij werden omringd; dank zij ook het bevoorrecht klimaat van dat vriendelijk, klein land.

Maar er blijft steeds nog een groot aantal daarginds op dat kleine stukje grond, waar een strijd wordt gestreden voor recht en vrijheid zo groots, zo heldhaftig, dat immer weer de ogen van gans de wereld zich daarheen richten. En het is niet zonder vreugde, dat wij spreken van “een groot aantal dat nog steeds daarginds is”, omdat het als het ware een toekomstbelofte inhoudt, - toch denken we niet zonder ontroering en met diepe weemoed aan hetgeen hun daar moet ontbreken.

Koningin Elisabeth in haar onbeschrijflijke toewijding, wijdt zich onvermoeid aan deze arme kleinen, zoals zij zich wijdt aan haar dappere soldaten, aan gans haar volk ... voor hetwelk zij een moeder is, in de meest nobele zin van het woord.

Van welingelichte zijde – d.w.z. uit de onmiddellijke omgeving van hare majesteit – is ons medegedeeld, dat de koningin, die met zoveel bescheidenheid bedankte voor elk huldeblijk op haar verjaardag 25 juli jl., met dankbaarheid een zending warme winterkleden voor haar arme kleinen zal aanvaarden!

Bij het vernemen hiervan, hebben we gemeend nog eenmaal een beroep te mogen doen op de weldadigheid van onze landgenoten.

Hollanders en Belgen. Herinneren we ons dat “Eendracht maakt Macht”. Wij geven ons volkomen rekenschap, hoe oneindig veel reeds van u werd gevraagd en nog zal gevraagd worden in de toekomst, maar het is slechts een kleine gave, waarvoor we bij u aankloppen: de hulp van allen zal ons krachtig maken.

Aarzel niet ons het koperen geldstukje te zenden, zowel als de zilveren of gouden munt. Elk blijk van belangstelling in het doel dat we beogen, zal niet slechts ons met dankbaarheid vervullen, - bijdragen tot verzachting van het lot van die arme kleinen – maar vooral een getuigenis zijn van sympathie en bewondering voor de nobele vorstin, die in het uur van zware beproeving ieders hart wist te winnen.

Wij zouden gaarne aan onze zending een lijst kunnen toevoegen van namen, in groten getale – van allen, die hebben geholpen ons doel te bereiken.

Laten we hare majesteit tonen, dat haar volk, maar ook haar vrienden, steeds bereid zijn haar te steunen in haar verheven toewijding.

Wij verzoeken u vriendelijk uw gaven in geld of in natura te willen toezenden aan een der onderstaande adressen en zo mogelijk in uw omgeving kleine comités te vormen, bereid ook de kleinste gaven te

ontvangen, en ons de vrucht van hun arbeid voor 1 oktober toe te zenden. Wij zullen in de bladen verantwoording doen van elke gift ons toevertrouwd.

Laten wij, waarde landgenoten, nog eenmaal bewijzen, niet alleen dat “Eendracht maakt macht”, maar ook, dat wij verstaan te volharden in het menslievende, het goede en het grote.

A. Louise van Bevervoorde – Van Rappard - Hotel Baars, Harderwijk
Marguerite Lescarts - 122a Van Kinsbergenstraat, Den Haag
Prof. Paul Fredericq en Pirenne. Een van onze stadgenoten – schrijft de Dordrechtsche Courant – ontving bericht van prof. Paul Fredericq, dat hij op 7 september II. zijn gevangenschap in het officierskamp te Gütersloh heeft verwisseld met een vrijer verblijf te Jena in het Hotel Zum Bären. Hij zal daar samenzijn met prof. Pirenne, die uit het kamp te Holzminden eveneens naar Jena zou worden overgeplaatst.

De Brusselse correspondent van de Echo Belge meldt, dat de Duitsers beslag hebben gelegd op de fondsen, die sedert de opheffing van het moratorium in de kas van de Banque Nationale de Belgique zijn gevloeid. Het is een bedrag van 600 miljoen frank.

De Duitsers hebben zich schriftelijk verbonden, dit bedrag twee jaar na het sluiten van de vrede terug te betalen en 4 procent intrest te geven.

De in beslag genomen som bestaat uit effecten, geldwaarden, Belgische en Duitse bankbiljetten.

Bovendien hebben de Duitsers alle banken aangeschreven om alle gemunt geld tegen papier in te ruilen. Om na te gaan of zulks geschiedt, eisen ze de overgave van de sleutels van de safes. De heren Carlier, directeur van de Banque Nationale d’Anvers, en Cattier, procuratiehouder der Banque d’Outremer de Bruxelles, die

de overgave der sleutels hebben geweigerd, zijn in hechtenis genomen.

Uit het land van Luik.

Men meldt ons:

Ofschoon de Amerikaanse commissie, die als uitvoeringscomité het comité de ravitaillement heeft, zeer goed werk doet, ziet het er voor de bewoners, die niet over overvloedige financiën beschikken, treurig uit.

De levensmiddelen, door dit comité geleverd, kosten de gewone maximumprijs, maar de hoeveelheid of beter gezegd, het deel, dat elke persoon toekomt, is bij lange na niet voldoende voor het onderhoud en daar wringt juist de schoen. Aardappelen worden geleverd aan de gemeenten, die dan voor de distributie zorgen. Waar nu per week aardappelen werden geleverd, ging alles goed. Maar sommige gemeenten hadden de benodigde hoeveelheden voor 2 maanden opgedaan. De vroege aardappelen hielden zich echter niet en gingen bederven, zodat na enige weken aardappelnood intrad. In de winkels waren ze of niet te krijgen, of ze kostten 60 centiemen per kilo, zodat zelfs in zeer gegoede burgerfamilies meerdere dagen per week geen aardappelen op tafel kwamen en men het met brood moest doen, altijd zolang het voorgeschreven quantum werd aangevuld door brood uit Nederland. Dit is echter een maand lang uitgebleven. Menigeen stond 's middags dan ook met honger van tafel op.

Vlees is in het begin der week helemaal niet te krijgen. Spek kost 11 F per kilo, suiker 4,50 F, eieren 0,34 F, boter, ja, de maximumprijs is 6 F maar daarvoor krijgt niemand ze. De pachters beweren dat ze er geen hebben omdat ze onderhands wordt opgekocht voor 7 F en

hoger. Zijn beklag indienen, als men die hoge prijzen moet betalen, doet men niet, omdat men zichzelf straft; want dan krijgt men er helemaal geen. De groene zeep kost 7 F per kilo en een stuk stuiverzeep 1,25 F;

De behoeftige Nederlanders zijn begin augustus in groten getale naar hun land uitgeweken.

Naar onze berichtgever te Havre meldt is bij koninklijk besluit een 4^e klasse ingenieurs der Belgische artillerie ingesteld.

Onze correspondent te Havre meldt dat de stad Gent deze winter vermoedelijk geheel of gedeeltelijk van gas verstoken zal zijn, zowel voor verwarming als voor verlichting. Gebrek aan steenkool en leidingmateriaal, in verband met de Duitse opvoedingen, is er de oorzaak van. Andere verlichtings- en verwarmingsmiddelen zijn evenzeer schaars.

Woensdag 13 september 1916 – avondeditie

Men schreef ons gisteren uit Maastricht:

Volgens Les Nouvelles van heden zijn in alle langs de Limburgse grens gelegen Belgische plaatsjes de laatste beschikbare Duitse troepen met pak en zak in de richting van Luik vertrokken, om hun front te versterken.

Zo hebben zestig soldaten Voeren verlaten, vijftien zijn er van Moelingen, twintig van Lanaye vertrokken.

De vervlaamsing van de hogeschool te Gent.

Onlangs is in de N. R. C. medegedeeld, dat de “Belgische regering het plan van de vervlaamsing der hogeschool te Gent, waar zij voor de oorlog mee bezig was, al gauw weer ter studie had genomen kort na de eerste tijd van ontreddeering door de oorlog veroorzaakt. Deze studie is op het ogenblik reeds zo ver gevorderd, dat men kan verzekeren, dat, bij het sluiten van de vrede, het gouvernement gereed zal zijn om een volledig wetsontwerp en plan van inrichting in die zin aan de kamers voor te leggen.”

De Eendracht, het nieuwe weekblad voor het Vlaamse volk, dat te Antwerpen verschijnt, trekt deze mededeling in twijfel. Zal iemand enig geloof aan de echtheid van deze bevestigingen hechten? vraagt ze, en antwoordt: “Voorzeker niet! De toon en de bijzonderheden alleen wijzen uit dat het een sensatieberichtje geldt.”

Wij willen De Eendracht slechts antwoorden, dat de mededeling betreffende de vervlaamsing der hogeschool te Gent ons geworden is van een zijde, waar men zich allermint met het verspreiden van “sensatieberichtjes” bezig houdt.

In een artikel betreffende het tijdstip van de vervlaamsing der Gentse hogeschool, nu of later, schrijft De Eendracht o.m.:

“Intussen stonden wij voor deze keuze: de vervlaamsing der Gentse hogeschool door de bezetting weigeren, en, logischerwijze dan ook, ze tegenwerken, of ze laten geschieden en een goed, een recht, een nut, ten bate van ons volk aannemen, met het nadeel dat de bezetter en het bezette gebied (want het Vlaamse land is in het spel) toevallig hetzelfde belang hebben. Is de regering werkelijk voornemens, na haar terugkeer, de Gentse hogeschool te vervlaamsen, dan heeft zij hoegenaamd geen reden om dat niet te zeggen. De regering heeft, voor de oorlog, bij monde van het kabinetshoofd, ondubbeltzinnig,

zoals wij zagen, verklaard dat zij zich niet aansloot bij het wetsvoorstel der Vlamingen, maar de tweetaligheid voorstond.

Door wie, waar, wanneer is, namens diezelfde regering, sindsdien een verandering van haar zienswijze uitgesproken geworden? De regering had de Vlamingen kunnen geruststellen, hun een stellige belofte doen dat de rechtsherstelling, die zij, naar sommigen menen, zouden moeten afwijzen, om aan de dwaze beschuldiging, dat zij Duitsgezinden zijn, te ontkomen, later zeker zouden bekomen. De Vlamingen hadden geen reden meer gehad om zich tijdens de oorlog nog te roeren, vermits, hun hoofdeis voldaan zijnde, zij een pand van algehele voldoening hadden gehad. – Hoe spijtig dat zulks niet geschiedde! Doch erger: zo het bericht in de N. R. C. wezenlijk door de regering werd ingegeven, besluiten wij: Voor de oorlog wilde de regering een tweetalige hogeschool, zij wilde zulks door amendementen aan het wetsvoorstel van Van Cauwelaert, Franck, Huysmans. Wij weten bij ondervinding (wet Coremans enz.) wat amendementen van een wet kunnen maken. Doch nu zou zij nog verder van ons af gaan staan en een gans nieuw voorstel indienen. Wij hebben het recht, met alle eerbied voor personen, te zeggen; dat nieuwe voorstel boezemt ons geen vertrouwen in. Waar het zo eenvoudig geweest ware te zeggen: “Wij zullen geen tweetalige hogeschool inrichten, wij zijn over de grondbeginselen van uw eisen akkoord, wij verschillen alleen over nevenzaken, die uw eisen in Vlaams opzicht ongemoeid laten”, spreekt men alleenlijk van een nergens geformuleerd splinternieuw wetsvoorstel.

Kan men de Vlamingen gebrek aan geduld verwijten en moeten zij nu de vervlaamsing verwerpen, om later de tweetaligheid te ondergaan?

Moest, tegen alle verwachting in, de regering zich met onze bedoelingen – vervlaamsing der Gentse hogeschool – geen

tweetalige hogeschool – geen nieuwe Vlaamse hogeschool elders – eensgezind verklaren – te beter. Dat ware een weldaad voor heel het land. Na de oorlog zou dan, vermits de Vlaamse hogeschool bij de terugkeer der regering reeds zou bestaan, een grote struikelsteen voor onze inwendige politiek uit de weg zijn geruimd.

Dr. L. Brulez heeft aan de Gazet van Brussel een stuk gezonden naar aanleiding van een mededeling in de N. R. C. betreffende het weigeren van een leerstoel aan de hogeschool te Gent door een Nederlandse geleerde. In die mededeling wordt n.l. gezegd, dat “een dergelijk aanbod alleen morele betekenis zou hebben als het van de Belgische regering uitging.” Deze mening nu bestrijdt dr. Brulez. Hij zegt in zijn stuk o.m. het volgende:

Niets is van groter belang dan juist de dadelijke vervlaamsing. En niet alleen om algemene, maar om zeer bijzondere politieke redenen, is het gewenst dat de vervlaamsing, indien men ze zelf van haar kon afdwingen, niet door de Belgische regering verwezenlijkt zou worden.

Ten eerste, de Belgische regering zelf zal veel liever, daar de vervlaamsing reeds voor de oorlog onvermijdelijk bleek te zijn, voor een voldongen feit gesteld worden, dan zelf nog eens het vuur in de wonde te moeten brengen, hetgeen haar bij het ene of hat andere deel der bevolking onpopulair moet maken. Daarbij, dat de vervlaamsing van de Belgische regering zou moeten afdwongen worden, heeft haar steeds vijandige houding tegenover het Vlaamse recht meer dan afdoende bewezen. Nu is het vanzelfsprekend dat een gedwongene de hem opgedragen zaak niet zal behartigen. Meer nog, het is sterk te vrezen, moest de Belgische regering de Vlaamse hogeschool op de ene of de andere wijze tot stand brengen, dat zij al het mogelijke zou doen om de zaak te doen mislukken.

Een veelzeggende, van voor de oorlog dagtekenende blijk van het gerechtvaardigde wantrouwen der Vlamingen tegenover de Belgische regering lag in het feit, dat geen nieuw koninklijk besluit gevraagd werd, dat, even gauw als het was genomen, herroepen kon worden, maar dat de Vlaamse parlementaire groep de lange en moeizame weg der wetsvorming meende te moeten opgaan, om de zaak zo sterk en definitief mogelijk te maken.

En dan nog waren de waarborgen onvoldoende geweest. Want, daar in België de faculteiten geen medezeggenschap hebben, en de benoemingen dadelijk door het ministerie zonder meer gedaan worden, was het gevaar zeer groot dat de onwillige Belgische regering onbevoegden tot het professoraat zou geroepen hebben om de hogeschool vanzelf te doen verdwijnen. Daarbij, waar in België partijpolitiek alles beheerst, en meer dan andere de onderwijsaangelegenheden, lag het voor de hand dat niet naar wetenschappelijke waarde, maar naar andere titels zou gevraagd worden, en ik heb een somber vermoeden van welke duivelachtige aard deze zouden geweest zijn. Daarover wil ik echter niet verder uitweiden. In Holland kent men gelukkig deze inmenging der politiek ik geleerde aangelegenheden niet, tenminste niet in deze hopeloze mate.

Om kort te gaan, ik ben overtuigd dat de Vlaamse hogeschool, door de Belgische regering verwezenlijkt, niets dan een karikatuur van een universiteit zou zijn geweest. De Duitse overheid daarentegen heeft in het wezen der zaak zelf geen rechtstreeks belang, ten minste niet van die aard. Er is mij trouwens van de meest bevoegde zijde verzekerd, en het is mij zelf volkomen gebleken, dat inderdaad kleingeestige drijfveren ver blijven van de huidige vervlaamsing.

Meer nog, het moet u bekend zijn, dat de Duitse overheid, eens dat het besluit tot vervlaamsing gevallen was, de zaak heeft

toevertrouwd aan een commissie bestaande uit de meest gezaghebbende Vlaamsgezinden. De vervlaamsing wordt dus door de Vlamingen zelf voltrokken, wat de intellectuele en morele kant van de zaak betreft. Dit was het juist wat “De Vlaamsche Stem” in een van haar laatste nummers wenste. Nooit zijn de omstandigheden dus m.i. gunstiger geweest voor een rechte en zuivere oplossing van het moeilijke probleem. Het enige verlies – laats ons hopen dat het maar voorlopig zal zijn – is dat van enkele vroegere Vlaamse leiders, die niet hebben kunnen of willen meegaan met de algemene wil van de Vlamingen. Daardoor wordt de zaak der Vlaamse universiteit niet onzuiver. Wel misschien zal de inrichting voorlopig onvolledig moeten blijven en zullen niet alle leerstoelen door Vlamingen bezet kunnen worden. Zelfs met de medewerking van alle Vlamingen ware dat trouwens nog het geval geweest. En daarom moesten de Vlamingen zich wenden naar het noorden. Recht daartoe geven hun de namen van Erasmus, Simon Stevin, Arnold Geulincx en zoveel andere dragers van onze gemeenschappelijke historische roem.

Waar de roep nu van Vlaanderen zelf mag uitgaan, en niet van een onwillige en onbetrouwbare Belgische regering, daar is de gelegenheid juist het schoonst voor Holland om de plicht te onderkennen tussen andere beweegredenen. Het is zelfs zeer de vraag of de Belgische regering het over zich zou hebben gekregen om Hollanders naar Gent te roepen. Maar dit kan ik u verzekeren: degenen die het aanbod van haar zouden hebben aanvaard, zouden door de Vlamingen niet zonder voorbehoud welkom zijn geheten. In dat geval juist ware de morele betekenis van het gebaar aan enige bedenking onderhevig geweest: en het ging dan maar, in alle geval, om een ongevaarlijk geschenk. Nu echter, dat het aanvaarden alleszins met gemoedsbezwaren en conflict van beweegredenen moet gepaard gaan, moet het een daad van opoffering zijn. Daar ligt m.i. de hoge morele betekenis van de nu gevraagde

tegemoetkoming. Want de morele waarde van de daad wordt geschat naar de grootte der opoffering die erin wordt gelegd. In het door de berichtgever van de “Nieuwe Rotterdamsche Courant” voorbehouden geval daarentegen, zou er van morele betekenis volstrekt geen sprake kunnen zijn.

Voor de Belgische vluchtelingen in Engeland werd totnogtoe gezorgd door een commissie. Voortaan komen ze onder een commissaris – het parlementslid Basil Peto – die onder de minister van Engeland komt te staan, Long.

In een aanschrijving aan plaatselijke commissies voor de Belgen, waarin de verandering wordt medegedeeld, heet het, dat er in het geheel een 250.000 Belgen in Engeland zijn gekomen. De werklieden hebben voor het merendeel werk gevonden en kunnen grotendeels hun gezin onderhouden. Maar nu de nieuwe Belgische wet alle mannen van 18 tot 40 jaar onder de wapens roept, zal er meer voor de vrouwen en kinderen moeten worden uitgegeven.